

A FRANCIA FORRADALOM EMLÉKEI. A francia forradalom másfél száz esztendő s jubileumi ünnepeire kibővítették és átalakították Sévigné asszony egykori palotájában a Carnavalet muzeumot. A rue Rivoli ama kis mellékuccája, amelyben a gyönyörű épület áll, ma már a gettóhoz tartozik, valamikor azonban főuri élet zajlott e fojtott levegőjű uccákban. Az egyik palota Sully miniszteré volt, a másik egy angol hercegé, a Vosges-tér árkádjai alatt pedig kényes udvaroncok sétáltak. E máló falu történelmi emlékek között most a világ minden tájáról Párisba vándorolt vagy menekült szomorú, fáradt zsidók laknak, akik mintha csak valami mazochista kéjjel állandóan érezni akarnák maguk felett a kereszt diadalmas hatalmát, itt telepedtek meg a jezsuita templom és a Vizitációs nővérek kolostorának szomszédságában.

A Carnavalet muzeum gyűjti össze Páris városának dokumentumait, a régi Lutécia köveitől azokig a butorokig, amelyek a Temple siralomházában a halálraítélt királyi családot szolgálták. Külön termek őrzik a francia udvar történelmi nevezetességű hölgyeinek toalettjeit. E ruhák gazdag pompája adja meg igazi értelmezését a muzeum ama legérdekesebb, legfontosabb részének, amely a nagy forradalom dicsőséges emlékét hivatott szolgálni. Mit jelentett a valóságban ez a forradalom? Az e kérdésre felelő filozófiai, politikai és közgazdaságtani tanulmányok, e dokumentumoktól nyerne csak méltó alátámasztást.

Levélárak mélyéről előkerült titkos irások, bizalmas utasítások és egykori falragaszok őrzik azt a megfoghatatlant, amit Berzsenyi a napoleoni időkre alkalmazva a „korlelké”-nek nevezett. Majd a forradalom hőseiről visszamaradt tárgyak következnek. Itt, e nem nagy jelentőségű relikviák közt járva döbben rá csak igazán az ember, hogy voltaképpen milyen szoros kapcsolatban is él a forradalom

nagyjaival. Marat, Robespierre, Saint-Just... Mikor hallottam először e nevekről? Nem tudom, de arra pontosan emlékszem, hogy amikor az iskolában tanulnom kellett róluk, már „ismertem” őket. Tudtam életük egy-egy döntő fordulatáról, amelyet persze gyerekes romantikával színezgettem. Marat éppen fürdik, amikor Corday Sarolta ziláltan belép hozzá és a hátába szurja a kést. Az alig huszonhét éves Saint-Just, kivégzése előtti éjszakán, börtönében fetrengve végrendeletét fogalmazza... E két jelenetet mindig oly intenzíven láttam magam előtt, mint Petőfit, amint a segesvári csatatéren haldokolva, szíve vérével írja fel egy nagyobb kődarabra, hogy „hazám”. Holott a két francia forradalmárt sosem láttam színes olajlevonatokon, viszont a nagy költő haldoklási jelenetét, ahogyan ezt a századvégi álfestő elképzelte, nap mint nap láttam szülőfalum valamelyik házában. Nem tanultam, de tudtam róluk, nem láttam őket, de éltek bennem, s úgy vélem ez a dicsőség igazi mértéke, még ha jelentőségük és szerepük igazi értéke meg is változott az időben, amíg százegynéhány év elmúltával, amaz iskolásfiúig, aki voltam, eljutott. Minden nemzetnek vannak szabadsághősei, de e szabadsághősök nevének mithosza, az országhatárokon túl gyakran megszűnik vagy éppen ellenkező értelmezést kap. Robespierre, Marat nevére azonban egyaránt reagálnak a szabadság hívei Lengyelországban és Németországban, Romániában és Magyarországon.

*

Két termet foglal el a Bastille anyaga. Kövek a rettenetes börtön falaiból, láncok, amelyek szerencsétlen politikai foglyok kezén csíngtek, kínzóeszközök, azután egykori rajzok, metszetek, festmények, amelyek a borzalmas kőszörny pusztulását ábrázolják.

A tudatosan hamisító történelemkönyvek úgy tanítják, hogy e börtön

tön lerombolásával „kezdődött“ el a nagy forradalom. E láncok és kinczeszközök azonban mindennél jobban bizonyítják, hogy ezzel csak folytatódott...

Amikor 1789 július 14-én hírül vitték a királynak a Bastille sorsát, Lajos fölkiáltott:

— De hisz ez lázadás!

— Nem, Sire — felelte a futár — ez forradalom!

*

Festmények és rajzok mutatják be Páris amaz uccarészleteit, amelyek a rajtuk lezajlott események következtében történelmi jelentőségűek és világhírűek lettek.

A mai Concorde-téren állt a forradalom előtt XV. Lajos lovasszobra. A paripán feszítő király lábainál a Bölcsesség, Igazság, Béke és az Erő jelképes alakjai diszelegtek. Egy reggelre ezt a felírást találták a szobron:

O la belle statue

O le beau piédestal!

Les Vertus sont á pied

Le Vice est á cheval. 1)

Buzgó kezek azonnal vakarni kezdték a kellemetlen írást, de alig készültek el a nem éppen könnyű és nem éppen hálás munkával, máris új versike került a szoborra:

Il est ici comme a Versailles:

Il est sans coeur et sans entrailles. 2)

A szobrot azután ledöntötték s helyére került a nyaktíló. Itt végeztek XVI. Lajossal, Corday Saroltával, Dantonnal... A guillotine helyére később az obeliszk került s ezzel a Concorde az a nagyvilági tér lett, amely még ma is. Ha esténként a Hotel Crillon ablakaiból fiatal angol vagy amerikai hölgyek gyönyörködnek a kivilágított szökőkutak viz-pamacsainak játékában, gondolnak-e arra, hogy e roppant térségen, amely oly egységes és le-

zárt, mint valami gyönyörű terem, játszódtak le az ujkor történelmének legdöntőbb eseményei?

A Concorde-tértől, a rue Rivoli jobboldalán haladva, a Tuilleries kert kísér bennünket. E kert csak a mult század közepe óta nyulik ki az uccáig. A forradalom idején még zárdák, a Labdaház és a Lovarda zárták el a királyi parkot a kíváncsiak elől. A lovardában ülésezett a Konvent. Itt hallgatták ki XVI. Lajost, itt fenyegette meg Danton Robespierret... Ma, kis márványtábla jelzi csak mindezt.

Kissé beljebb, Richelieu palotája néz gögösen farkasszemet a Louvreval. Palais-Royalnak nevezik a biboros diktátor palotáját, noha király nem lakott benne soha. A XVIII. században a fiatalabb Bourbon ág, az orleansok használták. Égalité-Fülöp azután nem annyira fejedelmi, mint inkább praktikus megfontolások alapján átalakította élvezeti nagyüzemmé. Játékbankok, találkahelyek és kávéházak kaptak itt helyiséget. E kávéházak egyikében beszélt naponta egy fiatal újságíró, Camille Desmoulins a néphez, a Bastille lerombolására biztatva hallgatóit. A palota gyönyörű kertjében áll Desmoulins szobra. Most azonban már csak nyugalomba vonult állami tisztviselők járnak ide délutánonként sétálgatni.

Ha valaki csupán a rue Rivolin halad végig, kibontakozik előtte Franciaország történelmének teljes szövevénye. Ha egyszer megszületne a nagy forradalom teljes párisi Baedeckerje, úgy e műben föltétlenül annak a fővonálnak jutna a legdöntőbb szerep, amely a Concorde-teret, a Hotel de Ville-terén, s a Bastille-téren át a Nation-térrel — amelyet valamikor Trón-térnek, majd Ledöntött Trón-térnek neveztek — összeköti. S e Baedecker már csak azért is fontos volna, mert Páris talán az egyetlen városa a világnak, amely nem házakban, hanem elsősorban uccákban és terekben fejezi ki magát. Viszont ezeknek az uccáknak és tereknek csu-

1. Ó a szép szobor — Ó a szép talpazat, — Az Erények gyalognak — A Bűn lovagol. — 2. Itt is olyan mint Versaillesben — Nincs se szíve, se bele.

pán azok számára van mondanivaló, akik pontosan tudják, hogy mi a kérdezni való. (Forgács Antal)

COBLENZ, 1789-1792. Ismeretes, hogy a nemzetiszocialista történétírók hogyan magyarázzák a francia forradalmat. Egyesek számára közüllük az egész nem volt egyéb közönséges zsidó összeesküvésnél. Rosenberg „A XX. század mithoszában” írja: „Az egész forradalom, ha nem közvetlenül, legalább közvetve, a szabadkőművesek befolyása révén zsidó ügy volt. Ilyenformán az árják ezreit áldozták fel, hogy megadhassák a zsidók számára a lehetőséget a szabadság és jogegyenlőség elnyerésére Európa összes államaiban”. Másrészt a forradalom faji összeütközés volt. A „Nemzetiszocializmus alapelvei” című tanulmány sorozat 26. füzeté megállapítja: „A francia állam megalapítása germán teljesítmény. Ez nem lehet a véletlen műve. Az északi faj nyilvánvalóan „vezéri” faj... S a nagy forradalom az, mely eltiporta a francia nép germán vezéreit. A francia nemesség csaknem teljes egészében, beleértve a Bourbon dinasztiát is, germán volt. Ez az, amiért a forradalom idején a csócselék gyűlölete elsősorban a nemesség ellen irányult. Néha a szöke haj elégséges ok volt a lefejezésre. Az elszabadult alacsonyabb rendű emberek orgiákra adták magukat. Franciaország felsőbb, északi eredetű rétege gillotin alatt, vérözönben veszett el”.

Ebből a szempontból fölötte érdekes Henri Chassagne nagy tanulmánya, aki a fentiekkel szemben, a forradalom előtti francia nemesség ismertetésével kapcsolatban, rámutat a forradalom igazibb okaira. Teszi ezt azokkal az igyekezetekkel szemben, melyek szerint 1789-ben már nem volt feudális befolyás a francia állami életben. Nem tagadható, hogy a francia feudalizmus a forradalom előttig igen sokat fejlődött. A jobbgység csaknem telje-

sen eltűnt s a nemességet politikai hatalmától és befolyásától csaknem teljesen megfosztotta az abszolút monarchia. Viszont a nemesség a gyakorlatban továbbra is kivonta magát a közterhek alól s igyekezett feudális jogokat gyakorolni a birtokán élő parasztokra s különös gonddal igyekezett kezében tartani az igazságszolgáltatást, különösen feudális jogainak érvényesítésére. Ez volt az, ami hozzáegithette őket, hogy a 18. század végén visszaállithassanak bizonyos elavult feudális jogokat. S ugyancsak ez adott lehetőséget nekik arra, hogy megszüntessenek régi szokásjogokat, mint a tarlózás és szabad legeltetés, melyek a legszegényebb parasztság életlehetőségeit csorbitották. Ez a földesuri rendszer, mely szegénységben igyekezett a parasztságot tartani egyik legnagyobb akadálya volt a mezőgazdasági termelés kifejlődésének. A nemesség lelkében előjogaihoz való makacs ragaszkodásán túl, nem maradt hely a nemzeti érzésnek. La Bruyère már XIV. Lajos uralkodása végén megjegyzi: „Az önkény nem ismer hazát, más dolgok helyettesítik ezt számára: érdek, dicsőség s az uralkodó szolgálata”. S valóban előjogaik védelme, a hűbéri rendszer fenntartása érdekében történik, hogy a nemesség harcba száll a nemzettel s minden erejével segíti a külföldet a forradalmi Franciaország elleni harcában.

A Bastille bevétele után külföldre menekült nemesség igyekszik rávenni az európai uralkodókat egy Franciaország elleni nagy koalíció megteremtésére, a hűbéri-feudális rendszer s az abszolút monarchia fenntartása érdekében. Nagyon jól tudták, hogy a koalíciós államok beavatkozásuk ellenében igyekezni fognak Franciaországot felosztani, de ez kevésbé érdekelte őket. Szaporítják a belföldi összeesküvések számát s kitartóan dolgoznak a hadsereg szétzüllesztésén. Elszázban szeparatista mozgalmat szítanak, németnyelvű felhívásaikban „a